

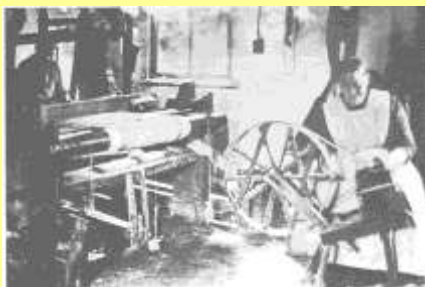
Hoe bont maakten de wevers het in Van Goghs tijd?

Hoe zat het met de thuiswevers in de tijd van Vincent van Gogh. Hoe werden de weefgetouwen gemaakt? Wat werd er thuis geweven en wat gebeurde er met die geweven stoffen? En was er toen al Brabants Bont? Dat zijn vragen die bezoekers ons stellen tijdens de rondwandelingen in de dorp van Vincent van Gogh. Wij gaan op onderzoek uit, o.a. bij Cor van Hest, technisch directeur van het mooie Weverijmuseum in Geldrop.

Wevers in Nuenen

In Nuenen was in Van Goghs tijd zo'n 26 % van de werkzame bevolking actief als (thuis)wever. Zo vermeldde het jaarverslag van de gemeente in 1885 dat, op een totaal van 1318 mannelijke inwoners er 440 stonden ingeschreven met als beroep wever, terwijl er ook nog 40 kinderen in dit ambacht werkzaam waren. Dat weven gebeurde voltijds of als bijverdienste naast het landbouwbedrijf. In het Vincentre bevindt zich een weefgetouw (eigendom van Ton de Brouwer) uit 1794, dat bijna symbool staat voor deze wijdverbreide huisvlijt uit de 19^e eeuw. Het zou kunnen zijn dat dit getouw met een mechanische houtbewerkingsmachine is gemaakt. Het is denkbaar dat de zware onderdelen ervan bijvoorbeeld gezaagd en passend gemaakt zijn in de houtzaagmachine, die in de Opwettense watermolen werd aangedreven, en de kleinere delen met de hand. Vooral na 1870 kwamen de stoommachines in bedrijf, ook voor de weeffabrieken. Maar in Nuenen bleef men (te) lang traditioneel (handmatig) bezig met huisnijverheid in textiel. In 1865 startte de (mechanische) doekstoffenfabriek Tirion en Begemann, maar stopte al in 1879. Ondanks de achteruitgang van deze huisnijverheid bouwde de familie Van Overbruggen zelfs in 1907 in de huidige Mgr. Cuijtenlaan nog een huis voor een wever! Er kwam echter geen wever, maar een kleermaker in wonen...

THUIS WEVEN

IN DE WEVERIJ

Wat weefden zij?

Door de thuiswevers werden veelal stoffen voor eigen gebruik geweven. Dit konden wollen stoffen zijn waarvan kleding gemaakt werd of katoenen of linnen huishoudtextiel voor beddenlakens, matras-tijk, keukendoeken e.d. Onder invloed van 'fabrikeurs' maakten diverse thuiswevers, al dan niet in opdracht, stoffen voor de handel. Het is bekend dat Nuenense wevers, behalve voor de Nuenense ook voor Geldropse weeffabrikanten produceerden. Geweven stoffen die direct van het weefgetouw kwamen, ondergingen altijd diverse nabewerkingen voordat ze gebruikt konden worden, zoals wassen, vollen, verven, scheren

Brabants Bont

Dan tot slot de vraag over het Brabants Bont. We mogen aannemen dat dit ruitjespatroon al in diverse kleuren gebruikt werd in de tweede helft van de negentiende eeuw. Ik herinner me uit het huis van mijn grootouders van moederszijde (geboren rond 1879 in Oirschot) een toen al antieke koperen melkzeef waarin een blauwgeruite doek was bevestigd. Die zeefdoek werd in Brabant door hún ouders al gebruikt en zal ongetwijfeld in deze regio gemaakt zijn.

Tegenwoordig kennen we nog de vlag van Noord-Brabant met het motief van Brabants Bont

in rode en witte blokken. Sinds 1959 is hij de officiële vlag van Noord-Brabant, maar stammend uit de Middeleeuwen en daarmee de oudste van alle provincievlaggen. Volgens Ton de Brouwer gaat het verhaal dat Napoleon het vlaggen verbod, inclusief van de Brabantse vlag. De 'slimme' Brabanders hebben toen als reactie bedacht de gordijnen voor de ramen te laten bestaan uit stof van rode en witte blokken. Op deze manier werd er illegaal gevlagd, wat leidde tot de uitdrukking dat de Brabander het op deze manier wel erg bont maakte. En daar zou dus het 'Brabants bont' vandaan komen.

Brigitte Bardot in 'Brabants Bont'

Het motief is vooral bekend vanwege het gebruik op keukengordijntjes, zoals toegepast voor de keukenramen in de boerderijen van het Brabantse platteland. Die gordijntjes waren er ook om de ruimte onder de gootsteen, het 'gootsteenkastje', met de daar opgeslagen materialen uit het zicht te houden. Dat laatste was ook in mijn ouderlijk huis in Nuenen het geval. Het motief wordt gebruikt in servetten, tafelkleden, inpakpapier, op textiel, enzovoorts, maar wordt vooral geassocieerd met de keuken en het picknicken. Mogelijk dat ook in de Brabantse pastorie van Vincents ouders Brabants bontgeweven textiel gebruikt werd. Overigens is dit ruitjesmotief wereldwijd bekend en is de oorsprong onduidelijk. In Frankrijk wordt het Vichy-stof genoemd en werd het ook gebruikt voor de trouwjurk van Brigitte Bardot. BB in BB dus...

Peter van Overbruggen, Vincentre-gids